

בעזה"י

ספור מפליא הנוגע לכבוד התורה

מאת הרב
שמואל ברוך שולמן

אלול תרצ"ד

לחיי שנת השבעים
של **מרו הגאון** שליטא

עדה"ק ירושלים תובביא

דפוס "ארץ ישראל", ירושלים

את הספיד ההסתירי הזה שמצחי מפי רבי
ומורי. פאר הדור מרן הגרא"י קוק שליט"א
מדא הארעא ישראל — שקבל מפי חותנו האדרי"ת
זצ"ל — במסכה של רבנים ונכבדי עיה"ק
ירושלים ושעשה רושם חזק מאוד על השומעים.

*

הרה"צ הגאון רבי יעקב משה חרל"פ שליט"א
(ר"מ בישיבת רבנו שיחי "מרכז הרב") העיר
לי הערה חשובה זו: כשספרו אח"כ את דבר
הברכה (דרך הגמול) המוורה והעוקצת
של היעב"ץ לבעל דכבא ידידיה ר' יהונתן
אייבשיץ נחלהבו פניו וענה בחוס ואמר:
אין הכי נמי — והלואי! . . . וד"ל.

בשנת ת"ר בערך הוציא מוסר צורר אחד בלונדון ספר
נאצה בשם "נתיבות עולם" בחמשה חלקים, שהיה מלא וגדוש
דברי שמד ועלילות נשהחות על התורה שבכתב ושבע"פ, על
עם ישראל ועל היהדות בכלל בצורה כ"כ כנוולת ומעוררת
משטמה באופן מועזע מאד, הספר היה נדפס בעברית וגם
באנגלית וגרם בשעתו תסיסה גדולה ביותר בקרב יהודי
אנגליה, שקראו לאספה רבתי עם בנוכחות השר הצריק ר'
משה מונטיפיורי ז"ל, והוא היה עומד אז בהכנה לסמסעיו
לדמשק לשם הגנה נגד עלילת הדם הידועה, ומשם לרוסיה
להגן על אחינו שבמדינה הזאת כלפי הרדיפות הנוראות של
הצר הצורר ניקוליי הראשון, באספה סוערת זו באו לכסוף
לירי החלטה למצוא איש מלומד אחד אשר ישיב מלחמה
שערה בעט שנונה ותשובות נצחות לכל הכתוב בספר הטמא
"נתיבות עולם" הנ"ל. והוסכם הדבר שר' משה מונטיפיורי
בשהותו ברוסיה יחקור מפי חכמי ישראל במדינה זו על
איש כזה שאפשר יהיה לסמוך עליו בעבודה כ"כ אחראית.
ויהי תיכף בבוא מונטיפיורי לשם לקח דברים עם חוגים
שונים והחליט לבסוף על הסופר החכם ריב"ל (לעווניזאן)
מקרקעניץ, וזוהי - נוצר הספר "זרובל". אחרי עכור משך

של שנים נפוצה שמועה כי המשומר מחבר הספר הטמא
 „נתיבות עולם“ חזר בחשובה.

בימים ההם ישב על כסא הרכנות בעיר הורודנה
 הנאון ר' בנימין דיסקין (אביו של הנאון ר' יהושע יהודה
 ליב דיסקין זצ"ל, שאור תורתו האירה באחרית ימיו בירושלם)
 הרב הזה נהג את רכנותו בכבוד ובעדינות יוצא מן הכלל.
 חברי בית הדין של העיר היו יושבים בכיתו באופן קבוע.
 והוקצע להם חדר חיצון ליד החדר מקום מושבו של הרב
 טרא דאחרא, וכל דבר הקשה במשפטים ובשאלות הצריכים
 עיון מיוחד היו הריינים נכנסים בחדרת קודש אל הרב פנימה
 לשאול ממנו את חות דעתו עליו, ודבריו היו נחשבים בעיניהם
 כדברי האורים וחומים, זולת אנשי בד"ץ היה כמעט כלתי
 אפשרי להכנס אליו כי אם מצאו מקודם רבני הבד"ץ שזהו
 דבר יוצא מן הכלל.

ויהי היום, ומרכבה התקרבה ועמדה ליד בית הרב
 ומתוכה יצאה אשה כבודה, שעשתה רושם של השיבות,
 נכנסה ישר אל בית הרב והציגה את עצמה לפני הבד"ץ
 כי היא איננה בת מדינה זו, וכי היא גרה בפרוסיא ולרגלי
 ענין נכבד אחד באה לכאן ויש לה דבר נחוץ מאד לדבר עם
 הרב. הרב ישב באותה שעה כדרכו לפני שלחן מלא ספרים
 האשה נגשה ועמדה מצד השני של השלחן ובהכנעה גדולה
 בקשה רשות הדבור לספר לשם מה היא באה. בתחלת דבריה

הקריטה, שטקום מגורה כעת הוא כגרמניא וכי היא נמנית
 על שלומי אמוני ישראל ומתנהגת בתכלית שמירת קרושת
 היהדות והמוסר הישראלי. וכלחישא מסרה שהיא האשה
 הנצבת פה היא בתו של אותו האיש שהיה שנוא בצדק על
 כלל ישראל, הלא הוא המוסר הידוע מחבר הספר הנורא
 בשם „נתיבות עולם“, אשר הרב ידע אודותיו בכל הפרטים
 והמשיכה לספר לפניו שבימי שחרותו היה אביה מלמד דרדקי
 בעירה אחת בליטא ומטנה היה מתפרנס בדוחק, פתאום
 התחילו מרגנים עליו שהוא נוהג קלות ראש באיזה ענינים
 הנוגעים ליהדות, ואעפ"י שהיה מלמד בעל כשרון גדול חדלו
 ההורים ליתן על ידו את ילדיהם, ובשכיל כך נשאר מחוסר
 לחם, ועניות גרמה לו לאחוז מקל נודד בידו והלך לאשר
 נשאו הרוח. עברו שנים אחדות והמשפחה חדלה לקבל ממנו
 סכתבים ולא ידעו לאן פנה. הגיעו שמועות שהוא בלונדון
 וכי הוא נתחבר אל המסיתים והמיר את דתו, והנה כאשר
 יצאה המפלצת בצורת הספר הנ"ל נתברר לכל שהמלמד
 הנ"ל הוא הוא הצורר הנכזה. אמה, אשת המוסר, שנשארה
 ענונה עניה, עוררה עליה רחמנותם של אנשים מכבירה אשר
 דאגו לגורלה וע"י השתתפות עזרה של נדבות וגמ"ח הקימו
 לה חנות מכולת שבה מצאה את לחמה. ומפאת היותה אשה
 צנועה ויראת-אלוקים רכשה לה אהדה רבה אצל רבים
 מכעלי כתים שבכירה, שנעשו לקוחותיה התמידיים, ומצבה

התבסס עד שעלתה ונעשית אמידה ונהלה את ביתה באופן
 מכובד מאד וחנכה את בנה זו על כרכי היהדות המסורתית
 וכאשר הגיעה פרקה להנשא לאיש לקחה האם לה לחתן
 צעיר יודע תורה ומושלם במעלה והשתקעו לגור אחרי
 חתונתם בגרמניה. ובעלות זכר האב על לב הבת היתה
 נאמחת מעומק לבבה ומשדללת בכל המאמצים למתקן
 מזכרונה. והנה ביום כהיר אחד הופתעה הבת ממכתב אחד
 שקבלה, אשר בפתחו נחשכו עיניה בראותה שהמכתב הזה
 הוא מאביה המשומר חרפת חייה. בכ"ז הבליגה בכל כחותיה
 על הגועל אשר הרגישה בכל נפשה. והנה הוא כותב לה
 כדברים האלה: בתי היקרה, יודע אנכי את ערכי הבזוי
 ומצבי השפל מאד מאד בעיניך ובעיני כל ישראל. ידעתי
 את חטאי הנוראים נגד ה' ונגד תורתו ועמו אשר הרביתי
 לפשוע מזה שנים רבות מימי חיי. אבל דעי בתי שסו"ס
 אחרי שצילתי בתהום המזמאה נעור כי הזיק היהדותי שבקרבי
 ויחל להציקני, והנחם אוכל את כל תוכי ונפשי עד דכא,
 אכן אלה האוהבים שלי, המסיתים שהביאוני לידי הירידה
 הזאת להיות אצלם לכלי שרת לדבר דברי נבלה ותוהו על
 ה' ועל עמו ועל כל קדשיו, קרבו אותי עד הנה רק להנאתם
 אולם כאשר הרגישו כי שאינני עוד אותו הצורך ושינא
 ישראל ואמונתו אשר ראו כי כל הזמן וכי הניצוץ היהודי
 התלקח בקרבי, התחילו לרדוף אותי ברדיפות אכזריות עד

אשר גרשוני מעל פניהם. ועתה הנני זקן וחולה, שכור גוף ורצון נפש, ואינני יודע למי אפנה לעזרה למצוא מחסה בכדי להניח את ראשי. ע"כ בעת צרתי שמתי אל לבי לפנות אל מדת הרחמים והחמלה, כתי היקרה, שתואילי לחלצני ולקבלני אל חוך ביתך. ולכלכלני באיזה אופן הרצוי לך בשיבתי השפלה. המכתב הזה הרהימני מאד, ואחרי שלקחתי דברים עם אישי הרחמן הסכמנו לכתוב לו תשובה בנוסח כזה: שאנו מסכימים שהוא יבוא אלינו בתנאי שבתחלה יראה להעביר מעליו את הצורה המוסרית שלו ויתלבש במלבושי יהודים כמנהג המקום עם החיבת זקן ופאות. וגם שלא יהיה לו שום עסק עם אנשים. כשקבל הזקן את התשובה עשה ככתוב בה עם כל התנאים, ושם לדרך את פעמיו, מרגיש בעצמו שהנהו ככלי מלא בושע וכלימה, נושך את שפתיו מתוך מוסר כליות בכל הדרך ומתאמץ לעצור בעד הדמעות החונקות אותו בפני שאר הנוסעים והיה חש ומרגיש כל הזמן שמרתו נשפכת בקרבו.

כשעמד לפני שער הבית חזקו דפיקות לבו, ובא במבוכה: להכנס? לשוב? ... נכנס ...

בהופיעו על המפתח פגש תיכף בכעלת הבית, אשה צנועה כשפניה ספיקות לב טוב ורחמן, ברכה לשלום ושאלה על מעון בחו, היא נתאדמה כולה והשיבה לו על ברכתו כלאחר יד, והפנתה את ראשה מסבטי עיניו המלאות בקשת

חנינה, וקראה אחרי בעלה שסיהר לקול קריאתה אל הדלת.
 כשנפגש פא"פ עם כחו וחתנו נפל על צואריהם ויחחמא
 כילר בוכה, יריו ורגליו הזקנות רעדו ודמעות נגדו ארצה
 והתיפח כתינוק קטן. והנה נפסקה בכיתו, נעצרה נשימתו
 ונשאר בלי תנועה. והוא נופל מתעלף על הסף בפישוט
 ידים ורגלים.

כל אנשי הבית סהרו להשיב את רוחו, הקימוהו מעל
 הארץ, תמכו בידיו מזה ומזה והובילו אותו ישר אל חדר
 סיוחד אשר הקציעו עבדו העומד בודד סן הצד, מחשש פן
 יצא מעם מפתח הבית חוצה ויפליט כפני מי שהוא שלא
 בכוונה דברים שיהיו בהם לעורר חשש ביחס להעבר המגונה שלו.
 הזקן שכב לו בבדידות על הסטה שעמדה יחידה
 בחדר, על עיניו כאלו ענן וערפל, ראשו כאב עליו ולחץ
 לבו הולך וגדל, ים של דמעות שפך במשך הלילה והיתה
 לו הרגשה כאילו הוא מכבס כהן את עוונותיו ופשעיו הרבים,
 לאור הבוקר עצמותיו הזקנות רחפו וחום גדול נצורב תקפהו.
 בעטל רופאים ובהוצאות מרובות עלה בידם להכריאו שוב
 ללכת על משענתו, אבל הזקן החוזר בחשוכה הזו, הלך ודל
 מדי יום ביומו ונפשו דעכה לאטה, מן הבוקר ועד הערב
 היה יושב על יד החלון הפונה אל הגנה, כשראשו שמוט
 על לבו ומסתכל בצפרים המצייצות. והצפרים רואות אותו
 וגם צופות בו, וחרדה אוחזת בהן, וכורחות — והוא מציץ

וזמאזין לרשרוש האילנות, מקשיב אל תוך נככי נפשו. ויש
שהיה מודקף ממקומו צופה למרחקים אל מעבר לאפקים,
וועזועים היו חוקפים אותו, ושפתיו היו ממללות בחרדה גדולה
„לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון... ואימה חשכה נופלת
עליו ולעיניו היו חוזרים ומצמברים ועולים חיי עברו, והי'
סמרר בבכיות ובתחנונים בקול שהיה נשמע בכל פנות הכית
הגדול, ואז צנת על מטתו המוצעת, כוכש ראשו בתוך כפות
ידיו, כוש בפני קירות חדרו וכלי הכית אשר מסכיבו.

והנה באחד הימים, היה זה בחודש אלול, כשהרגיש הזקן
שקצו קרב וימיו ספורים, קרא אל חדרו את בתו ואת חתנו.
הם הסתכלו בו וזרם דמעות כסה את פניהם. אביהם שכב חיוור
בתוך מטה לכנה, כשתזזות מסומן כבר על פניו, כקול חלש
ונמוך פתח ואמר: רוצה אני למסור לכם, בתי וחתני היקרים,
דבר כתור „צוואת שכיב מרע“, שע״ז רוצה אני לקוות שעם כל
המשא הכבד של חטאותי הנוראים ימצא לי בוראי מליץ יושר
בעולם אחרי שתגלו את זה לאחד מצדיקי הדור;

דעו נא יקירי, שמשפחתנו מוצאה מאלמונה, אחת משלש
הקרים המאוחדות הידועות בשם אחי (אלמונה, דמכורג ונוכק),
בימי עלומיו של אבי היה הרב בשלש הקהלות הגאון הנודע ר'
יהונתן אייבשיץ, וידוע הוא שהגאון ר' יעקב עסדן, הידוע בשם
יעב״ץ, הרעיש את העולם נגדו בחשד שהוא חיו מכת משיח
השקר שכתתי צכי (ש״י), ויהי כאשר בקש הגאון יעב״ץ מפרנסי

העיר שיקבעו את דירתו ג"כ בחוץ הקהלה אלמונה. השיבו לו מפני הכבוד, שכן הם מסכימים לקבל אותו כחור אחד מחושי הקהלה שלהם ויחד עם זה רמזו לו בחנאי שיסדר לו מנין לעצמו בבית דירתו. כוונתם היתה בזה להרחיק מקרים של שקרורות מסיבת המחלוקת בינו לבין המרא דאתרא ר"י אייכשיטץ. מוכן הדבר שבהמנין המיוחד אשר להגאון יעב"ץ היו נקבצים אנשים אשר היו נוטים להתערב במחלוקת ולעורר מדנים ומריבות. להגאון יעב"ץ היה בית דפוס משלו קבוע באחד מחדרי ביתו. ואבי היה ממחפלי המנין של ר' יעקב עמדין וגם השתמש בכשרונו הספרותי לחבר כתבי פלסתר כחרופים ובגדופים נוראים כלפי האב"ד דמתא הנ"ל. פעם חיבר אבי מחברת בשם "עקיצת-עקרב" וביום אשר נגמרה המחברת הזאת בדפוס חל הברית-מלה שלי וכל אנשי שלומי של הרב יעב"ץ ומחפלי המנין אשר לו הביעו לאבי בשמחה את ברכת המז"ט המכופל שלהם, והוסיפו ואמרו שהם רואים "סימן טוב" בזה שאני נכנס לדירתו של אאע"ה כיום שאבי מוציא לאור את מחברת "עקיצת עקרב". וגם הגאון יעב"ץ בעצמו הרים ידיו לשמים ובקול רם בפני כל הקהל הקדוש אמר:

מז"ט! מז"ט! למחברנו היקר הלוחם האמיץ ב... משנת שמחה אני שמח היום, כי כיום הזה יוצא לאור החבור "עקיצת עקרב" מעשה ידיו להתפאר, ואני תפלה לאל שבזכות זה יגדל הילד ויהיה ממשי ההיפך מאותו האיש (ר' יהונתן אייכשיטץ

אביר דמחא) אשר דברי המחברת הנפלאה ערוכים ומכוונים נגדו, ויהיה לכבוד להוריו וישראל יתפאר בו.

בגמור הרכ את דברי ברכתו שניכר היה בה שיצאו מעומקא דליבא, ענה אחריו כל הקהל כאחד: אמן ואמן! ומסביב לשלחן ערוך בשעת הסעודה שוחחו בשיחות מסאורע היום מסביב לכתב-פלסתר האחרון הנ"ל, ועם גמר הסעודה יצאו ברקודים והסתובבו במחול מתוך התלהכות ושירה, ומדי עברה הקבוצה המרקרת על פני החדר ששם חיתה שוככת אטי היולדת נשאר עומדים על מקומם למשך רגעים מספר, ואחד מהם היה חוזר בקול גדול על הברכה הנפלאה של רבם ל"ך-הנמול" וכולם התריעו: אחריו ב"אמן", והיו חוזרים לרקודם ביחד שאת ויתר עו. בקיצור מעולם לא ראחה אלמונה שסחה כזאת בברית מילה.

מני אז היה האב נפעם מאד בצפיה לקיום ברכתו של הגאון יעב"ץ, ולעתים היה עומד ושואל לעצמו חשאי: האומנם הוא יזכה לבן יקיר כזה? האם מחלציו הוא יצא צדיק כזה אשר יהיה לתפארת בישראל ורכים יהנו מאורו?

באנחה עמוקה מהולה בככי גדול הטשיך המומר לשעבר את דבריו: ההנכם שומעים כבר בתי וחתני היקרים את הפתרון לכל התהפוכות הנוראות אשר עברו עלי בימי חיי הסנוולים? דבר ידוע הוא שהגאון הק' יעב"ץ ז"ל היה צדיק אסתי, וכחוב בהו בצדיקא ונתנזר אומר ויקם לך ומכיון שברכני שאני אהיה

ההיפוך הגמור מאותו צדיק יסוד עולם ר' יהונתן אייכשיץ זצ"ל,
 לכן הייתי כמו אנום והכרתי עפ"י הגזרה העליונה להיות נלכד
 ברשת שחת אשר הייתי חוסה בה במשך ימי חיי. ואעפ"י שאנני
 חושב שההתנצלות הזאת תספיק לי להפטר מן הדין הנורא
 העתיד לבוא עלי בעולם האמת שהנני הולך שמה, מכל מקום
 בטוח אני שהקלה נרולה תצטח לי ע"י ההתנצלות הזאת של
 הגזרה שנתכה עלי ע"י הברכה הנ"ל, שאצלי נהפכה לקלה
 והחשיכה עלי את כל חיי בעוה"ז ובעוה"ב, וכשההתנצלות הזאת
 תתקבל ג"כ על לב נאון וצדיק הדור אקוה שתפלתו לעילוי
 נשמת הנדחה תתקבל באופן שלכל הפחות במשך הזמנים אחרי
 קבלת העונשים והדינים הראויים לבוא עלי, על פי כל מעשי
 המכוערים והנוראים, יהיה לי בזה איזה תקון שתתקיים גם בי
 העלוב והחוטא השפל אותה ההכמחה שהכטיח הקב"ה גם לפושעי
 ישראל היוחר גרוקים "לכל ידח ממנו נדח".

רשת העצבים שלו, מיתרי לבבו השכור והפצוע היו
 רגזים מאד, מזועזעים ומרעידים בדבריו האחרונים האלה, וכגמרו
 את דבריו פרץ בזרם דמעות עד מחנק וכל איבריו רטטו,
 לסתותיו נפלו גנח, רקק דם, שלד מדולדל...

כל אותו היום בער כאש בתנור, החרטה אכלה אותו
 בכל פה, קומץ עצמות יכשות בוערות... והכת ובעלה פניהם
 לבשו קדרות, לא יכלו עוד לכבוש את דמעות עיניהם והם
 שטפו בשפע, התהלכו סביבו על בהונות רגליהם כאילו דרכו

על גבי גחלים, ולכותיהם דלקו באש החמלה והרחמים.
ראשו של החולה המסכן התחיל שוקע לאטו עד שצנח
לגמרי על כפיו הרטובים מדמעות, קבר בהם את גולגלתו ובכה
במרירות גדולה את מר גורלו, נידים כחולים כצבצו ועלו על
פניו המכורסמים, חרם הנשכר... ציץ נובל... צל עובר...

השכת הערב הלכה חלוך והתגבר ורק נניחת ההולך
למות השבית לרגעים את דמי המנוחה האפלה. והנה זקף
החולה את עצמו, שלח מכט פחדים מסביב לו, מכטו נצמד
אל פניו כהו כאילו בקש, באלו התחנן, כאילו התפלל... ושוב
נפל על יצועו ועצם את עיניו.

וי! וי! — שאג פתאום ונלחץ אל משכבו ככה, ונפשו
פרפרה בקרבו כצפור פצועה. חדרו אליו מיד כתו וחתנו: מה
לך אבינו כי חרדת כה? ...

— או לי מיום הדין! או לי מיום התוכחה! ... ופניו
החורו חורון-מות. ואחר קשתה עליו נשימתו, גוו נחכוץ, פלצות
אחותהו — הוציא את נשמתו בצעקת "שמע ישראל".

הרב דהורדנה ישב כל אותה העת הארוכה על כסאו
מבלי לנוד ושמע בהקשבה גדולה את כל הספור המפליא הזה
מפי האשה הכבודה כהו של המשומר ה"בעלת שוכה" ונחרשם
מזה עד מאד, והוא בקדושחו קבל עליו לעשות מה שיהיה יכול
לעשות לתקונה של הנשמה המסכנה והעלובה של אביה
האומלל. האשה יצאה מאת פני הרב כנמוס ובהכנעה רבה

ובתחזקת טובה לאין קץ על החסר הגדול אשר עשה עם אביה הנדח.

הרכנים הדוינים ישבו בהחדר החיצון מלאים התפעלות על אשר רבם הצריק מצא לו לנכון להקשיב בחתענינות כיכ מרובה ספור ארוך מפי אשה, שלא כדרכו בקודש. והנה נגש אליהם הרב ואמר: אכן אין זה דרכי לשמוע שיחת נשים וכפרט באריכות כיכ, כרם הספור הארוך. והמפליא הזה אשר צריך בלי שום ספק להיות לסוד לדורות לדעת להזהר מכל מחלוקת וכיחוד להתרחק מכל דבר הנוגע לעלבונה של תורה ח"ו. וכאן ספר הרב לפני הדוינים שלו, את הספור על כל פרטיו. וסיים בדברי תוכחה אלו: הנכם רואים בעיניכם את האחרית הסרה שהיתה לסי שהצטיין בכתיבת כתבי-פלסתר בזולזול ת"ח, אעפ"י שהיתה כאן ג"כ מחשבה שביסורה היה טונח "לשם-שמים". סי"ט כל הנוגע בזה לא יוקה כי "אש היא עד אכדון תאכל" ויראה' ינצל הימנה וחוטא ילכד בה, ואשרי הצדיקים יראיה', הזהירים ככבודה של תורה, עליהם נאמר; והמשכילים יזהירו ככוכבים לעולם ועד.

הופעה חדשה בעולם החזנות והנגינה!

ענין רבני ודארי לא מן רבי אברהם ישעיהו הכהן זצ"ל
 והפנת הודות
 לתלמידו ידויד הרב
 שמואל ברוך שולמן
 שהויד את ענין נגשת קדש.

רבין כל העולמים
לחין ומקהלה
 עם סכווא
 לכנור ופסנתר

 5. ציפיז
 מסדיר ע"י ל. נאמן

SOVEREIGN
 of all
WORLDS
 FOR CANTOR WITH CHOIR
 and
 A Prelude For Violin & Piano
 by
LEO ZIPPIN
 Arranged by J. L. Neuman

מחיר חוברת התווים 100 מיל

כתובת המחבר :

הרב ש. ב. שולמן

רחוב הגר"א מווילנא

שערי חכם

ירושלים